

A pénzügyi kultúra és attitűd mérése

Dr. Kovács Péter – Dr. Révész Balázs – Ország Gáborné

A gazdasági válság Európa szinten rámutatott az emberek gyakorlati pénzügyi ismereteinek, kultúrájának alacsony voltára, amelynek hatására számos kormány, pénzintézet, kutatócsoport kezdett foglalkozni a pénzügyi kultúra vizsgálatával és fejlesztésével. Kutatócsoportunk 2011 óta vizsgálja középiskolások pénzügyi kultúráját, tudását, amelynek célja a problémás, illetve hiányos ismerethalmazok feltárása, amelyek a későbbi célzott pénzügyi fejlesztések alapjait jelentik. Ebben a tanulmányban a vizsgálat módszertani hátterét, illetve keretrendszerét mutatjuk be.

Kulcsszavak: pénzügyi kultúra, kutatás módszertan, pénzügyi attitűd index, econventio index

Köszönetnyilvánítás: A tanulmány a TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0005 azonosítószámú, „Ágazati felkészítés a hazai ELI projekttel összefüggő képzési és K+F feladatokra ” című pályázat keretében készült.

1. A pénzügyi kultúra fogalma

Mindennapjaink során számos pénzügyi kérdéssel találjuk szemben magunkat, sőt, tulajdonképpen nyugodtan kijelenthetjük, hogy a modern társadalmakban szinte minden pénzbe kerül. Fizetünk az élelmiszerekért a boltban, a benzinért, de még az ivóvízért is fizetnünk kell. Mindezeket a termékeket és szolgáltatásokat a jövedelmünkéből illetve megtakarításainkból tudjuk megvásárolni. A folyton szélesedő kínálat azonban szükségessé teszi, hogy az emberek tisztában legyenek a pénzük értékével és azokkal a pénzügyi szolgáltatásokkal, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy vagyonukat kezeljék, gyarapítsák, vagy éppen megvegyék az árucikkeket és a szolgáltatásokat akkor is, amikor momentán nem áll rendelkezésükre elegendő saját forrás.

A pénzügyi termékek és szolgáltatások piaca az utóbbi időben olyan összetetté vált, hogy folyamatosan megújuló ismeretekre, jártasságokra van szüksége mindenkinek ahhoz, hogy a szektor által kínált szolgáltatásokat, eszközöket biztonsággal tudják igénybe venni. Ezért is természetes, hogy a kutatások, elemzések immár nem csupán a termékeket, hanem sokkal inkább az egyének pénzügyi viselkedését, annak jellemzőit, végső soron tehát a fogyasztók pénzügyi kultúráját vizsgálják.

Holland kutatók szerint a pénzügyi kultúrát nem csupán a pénzügyi eszközök használata jelenti. A tudásra és a megértésre kell helyezni a hangsúlyt. Szerintük az összetett pénzügyi termékek ismerete és megértése jelenti a pénzügyi kultúrát (Mak–Braspenning 2012).

Az OECD tanulmánya a következőképpen fogalmaz ezekről a jártasságokról: „A pénzügyi kultúra a tudatosság, ismeretek, készségek, attitűdök és viselkedések kombinációja, melyekre szükség van a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalához és végső soron az egyéni pénzügyi jólét eléréséhez” (Atkinson–Messy 2012, 14. o.). Bár a jelenség már korábban is létezett, a pénzügyi kultúra elnevezést először az 1900-as évek elején használták.

Az OECD-hez hasonlóan indiai kutatók is úgy találták, hogy a pénzügyi kultúra annak a tudásnak és a képességeknek az összessége, amelyekkel hatékonyan irányíthatóak az egyén pénzügyei a saját pénzügyi egyensúly megteremtése, a pénzügyi jólét biztosítása érdekében (Suganya et al. 2013). A meghatározásból kiemelendő, hogy a pénzügyi kultúra értelmezése mindkét esetben túlmutat a pénzügyi tudáson, képességeket, készségeket és viselkedést is magában foglal.

Remund több száz kutatást vizsgálva azt fogalmazta meg, hogy a pénzügyi kultúra az, ami a pénzügyi koncepciók kulcsának megértését méri. A definíció magában foglalja a

képességet és azt a magabiztosságot, amellyel az egyén saját, személyes pénzügyeit képes irányítani (Cude 2010).

Plakalovic cikkében kiemeli a döntési képesség jelentőségét. A személyes pénzügyi kultúrába beletartozik az a képesség is, amelynek révén az egyén képes választani a különböző pénzügyi lehetőségek között. Emellett a kommunikációs képesség is fontos szerepet játszik szerinte. Ezáltal az egyén képes arra, hogy tervezzen, és megfelelően reagáljon az élet azon eseményeire, amelyek érinthetik mindennapi pénzügyi döntéseit, beleértve az általános gazdasági folyamatokat is (Plakalovic 2012).

Remund tanulmányában összegzi a pénzügyi kultúra számos meghatározásának közös elemeit. Eredményei azt mutatják, hogy az általa vizsgált összes definíció tartalmazott az alábbi 5 fő kategóriába sorolható elemet (Remund 2010):

1. A pénzügyi szolgáltatások közötti jártasság: a legalapvetőbb tudás a pénz kezelésének képessége, amihez először a pénz használatával kapcsolatos tudással kell rendelkeznie az egyénnek.
2. Kommunikációs képesség a pénzügyi elképzelésekről: a tudáson alapuló meghatározást kibővítették a döntéshozás képességével.
3. A személyes pénzügyek irányítása, kezelése: ide tartozik a készpénz, valamint a fizetési kötelezettségek nyomon követése, megtakarítási számla nyitása, stb. Az embereknek tudniuk kell tervezni a jövőbeli szükségleteiket, össze kell tudniuk hasonlítani egymással versenyző ajánlatokat pl. a beteg- és életbiztosítás területén.
4. Pénzügyi döntéshozatali képesség: a legtöbb fogalomban ez a faktor a legfontosabb. Néhány értelmezés szerint ez a kritikus gondolkodásra való egyfajta képesség, amelynek révén az egyén mérlegelni tudja az előnyöket és hátrányokat egy-egy meghatározott döntés esetén.
5. Magabiztosság a jövőre vonatkozó pénzügyi szükségletek tervezésében: a pénzügyi tervezés és a befektetés megértésében és megismerésében a legtöbb kutató egyetért.

Jól látható, hogy rövid- és hosszútávra vonatkozó képességeknek egyaránt fontos szerepe van a pénzügyi kultúra alakulásában (Remund 2010).

Más kutatások azonban nem láttatják ilyen egyértelműnek a pénzügyi kultúra értelmezésének problématerét. A kutatások egy részében a pénzügyi kultúra a pénzügyi tudásra épül. Más tanulmányok azonban több összetevőből próbálják meghatározni a fogalmat: szerepel benne a döntéshozatali képesség, a magabiztosság.

Huston (2010) alapján az alábbi átfogóbb és szűkebb meghatározások között válogathatunk:

- „Az életre szóló pénzügyi biztonsághoz szükséges pénzügyi erőforrások hatékony kezeléséhez kapcsolódó készségek és képességek (JumpStart Coalition 2007).”
- „A személyek pénzügyi koncepciók megértésére és használatára vonatkozó képességei (Servon–Kaestner 2008).”
- „A pénz használatához és kezeléséhez köthető informált és hatékony döntések meghozatalának képessége (Noctor et al. 1992).”
- „A személyes pénzügyi helyzettel kapcsolatos olvasási, kommunikációs, elemzési és kezelési képességek összessége, amelyek érintik az anyagi jólétet. Ide kapcsolódik még a pénzügyi döntések, illetve a pénzügyi helyzetről kellemetlen érzések nélkül folytatott kommunikáció, a jövőt illető tervezés, valamint a gazdasági helyzet ismerete (Vitt et al. 2000).”

Huston (2010) kutatása során 71 tanulmányt vizsgált, melyek közül több mint 50 nem tudta meghatározni a pénzügyi kultúra koncepcióját. A fennmaradó esetekben találhatóak definíciók, melyekben nyolc különböző jelentést fogalmaztak meg. Az elemzett tanulmányok közel fele nem különíti el élesen a pénzügyi tudást és a pénzügyi kultúrát.

A pénzügyi kultúra tehát komplex jelenség, melynek nincs egységes meghatározása, azonban a legtöbb definíció tartalmazza a pénzügyi információforrások használatának, az információk megszerzésének, rendszerezésének, összehasonlításának szintjét és valamilyen egyéni döntéshozatali cselekvést is. Emellett a pénzügyi kultúra mind tudás, mind attitűd, mind számolási készségből tevődik össze. Ebből következően a pénzügyi kultúra vizsgálatához komplex modellre van szükségünk.

2. A pénzügyi kultúra mérése

A pénzügyi kultúra mérésére számos módszert alkalmaznak. Ezek egy része önbevallásra, vagy teljesítménymérésre épül (Hung et al. 2009), azonban a fogalom összetettsége miatt a megközelítések több vizsgálati dimenziót, illetve több jelzőszámot tartalmaznak.

Például a hazai felsőoktatásban résztvevő hallgatók pénzügyi tudás szintjének, attitűdjének vizsgálatakor a Pénzügyi Tájékozottsági Mutatót és az Énkép Indexet használják (Béres et al. 2013).

A pénzügyi kultúrának ugyan nincs egységes meghatározása, illetve vizsgálati módszertana, azonban az egyes definícióknak van egy közös metszete, mely a pénz, illetve a pénzügyi termékek használatához, az ehhez szükséges információk beszerzéséhez, felhasználásához, pénzügyi döntések meghozatalához kötődik. Tehát a pénzügyi kultúra nem a pénzügyi termékekkel kapcsolatos definíciók ismeretét jelenti. *Ebből fakadóan a pénzügyi kultúra vizsgálatakor szükség van a cselekvőben lezajló döntéshozatal folyamatának megismerésére, hogy megérthessük, miként választ egyes termékeket és hogyan használja őket a későbbiekben.* Ehhez szükséges vizsgálnunk a célcsoport információforrásait (honnan tájékozódnak, pénzügyi döntések esetén kinek a tanácsaira kíváncsiak), esetleges preferenciáit (hirtelen kapnának egy nagyobb összeget, mit kezdenének vele, hogy viszonyulnak a megtakarításokhoz), számolási készségeit is. Tehát összességében a pénzügyi kultúra vizsgálatához egy komplex modell felállítása szükséges. Vizsgálatunkban összességében 6 témakört (banki szolgáltatások, megtakarítások és befektetések, hitelezés, nyugdíj és biztosítás, munka világa, általános gazdasági ismeretek: infláció, adózás, ország kockázat) vizsgáltunk. Minden blokk esetében vizsgáltuk a válaszadók attitűdjét, tudását, informáltságát és számolási készségét is. Az általunk eltervezett megközelítésben főleg gyakorlati kérdéseken keresztül vizsgáljuk a középiskolások pénzügyi attitűdjét és tudását.

A teszt, illetve ennek kérdései alapvetően két részből állnak össze: attitűd vizsgálati kérdésekből, illetve egy tudástesztből.

Mivel a jövő vállalkozóiról, jövő családalapítóiról beszélünk, az *attitűd vizsgálat* során fontos vizsgálni, hogy a célcsoport tagjainak a pénzügyi termékekhez, információkhoz való hozzáállását, aktualitásokról alkotott véleményét, ismereteit.

A *tudásteszt* részben, mintahogyan azt már többször hangsúlyoztuk, nem fogalmak definiálását kértük, hanem gyakorlat centrikus kérdéseket tettünk fel, illetve napi aktualitásokkal kapcsolatosan kérdeztünk. E részben minden kérdéshez több válaszalternatívát kínáltunk fel, melyből egy helyes. A kitöltőknek ki kellett választaniuk egy alternatívát, mindezt úgy, hogy vizsgálni tudjuk valós tudásuk, illetve, hogy a pénzügyi alapismeretekkel mennyire vannak tisztában.

Mivel számos esetben (például hitelkártya, tőzsde) a diákok nem rendelkeznek tapasztalatokkal, így felmerül a kérdés, hogy valóban a középiskolások tudását tükrözik-e a válaszok és nap csak tippeltek. E probléma megoldására, illetve e torzító tényező hatásának

minimalizálása végett a tudásteszt részben egy „Nem tudom” válaszalternatívát is beépítettünk, a diákokat arra kérve, hogy ezt az alternatívát válasszák, ha nem tudják a kérdésre adandó helyes választ.

2.1. Mintavétel

Mivel Magyarországon 2013 évben 414 ezer diák tanult középiskolában nappali tagozaton (forrás: KSH), így az ő pénzügyi kultúrájuk vizsgálatát egy mintán végeztük el. A középiskolások elérését az iskolákon keresztül valósítottuk meg. A NEFMI közoktatási intézményi adatbázisát és az Econventio iskolahálózatát használtuk, melyből véletlenszerűen kiválasztunk iskolákat, ügyelve arra, hogy mind falvakból, városokból, megyei jogú városokból és a fővárosból is kerüljenek iskolák a mintába. Ez alapján az Econventio Közhasznú Egyesület felkeresett iskolákat, melyek közül több mint 100 csatlakozott a felméréshez. A kiválasztott és mintába került iskolák diákjai közül *12023 fő töltötte ki a tesztet.*

Az elemzéshez alkalmazandó statisztikai módszertan kiválasztása a változók mérési szintjén múlik. Mivel a feltett kérdések mindegyike kategorikus változónak tekinthető, így alkalmazható módszertanként a leíró statisztika, keresztábla elemzés, továbbá hipotézisvizsgálat és becslélmélet alkalmazható.

Az Econventio teszt kitöltésére előzetes regisztráció után az Econventio Egyesület honlapján (www.econventio.hu) nyílt lehetőség, 2013 tavaszán. Az adatfeldolgozás anonim adatokat tartalmazott. A kérdőívben 40 kérdés szerepelt, melyet egy elektronikus felületen kellett kitölteni. A felületen a kitöltőnek egyszerre csak egy kérdés jelent meg, melyek megválaszolására összességében 30 perc állt rendelkezésre.

2.2. Elemzési módszertan

A válaszok kérdésenkénti kiértékelése leíró statisztikai segítségével történik, mely során megoszlásokat és diagramokat alkalmazhatunk. E technikával csak a válaszadókra vonatkozóan tehetünk kijelentéseket. Ha általánosítani szeretnénk, azaz a minta által reprezentált alapsokaságra is szeretnénk valamit állítani, akkor vizsgálnunk kell a hibahatárt is. Ezzel gyakorlatilag az alapsokaságra vonatkozóan adott válaszalternatívát választók arányát tudjuk megbecsülni adott valószínűség mellett.

Az egyes kérdések és a demográfiai tényezők kapcsolatára úgynevezett *keresztábla elemzést* végezhetünk. E vizsgálat alapján jelenthetjük ki, azt hogy két tényező között szignifikáns kapcsolat van, vagy nincs. Egy kapcsolat akkor tekinthető szignifikánsnak, ha a vizsgálat úgynevezett szignifikanciaszintje (sig) 0,05 alatti.

A középiskolások pénzügyi ismeretének jellemzésére megalkottuk az úgynevezett *Econventio-indexet*, melynek lényege, hogy mind a modell hat vizsgálati dimenzióját egy-egy 0-1 közötti számértékkel jellemezzük, mely gyakorlatilag az egyes dimenziókra adott helyes válaszok arányát jellemzi. Az Econventio-index a hat dimenzió jelzőszámainak összege 0-100 skálára vetítve. Ezzel az eljárással biztosítható, hogy a végeredményt nem befolyásolja az, hogy az egyes blokkokat különböző számú kérdéssel vizsgáltunk.

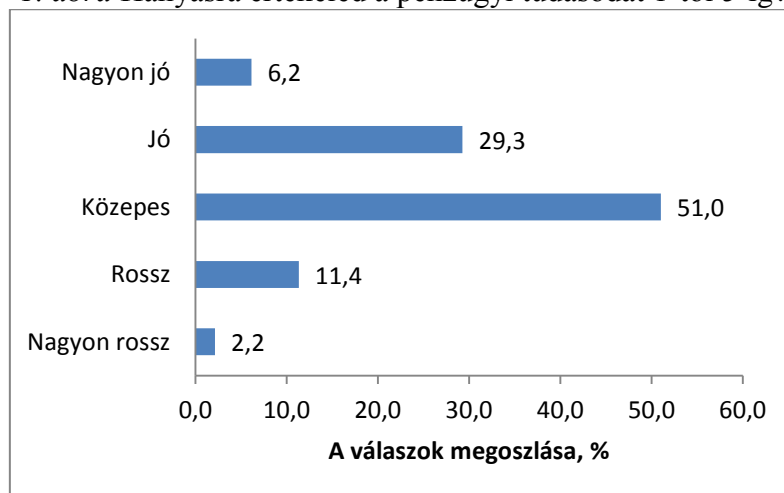
Emellett 2013-ban először egy *attitűd index* kifejlesztését is megpróbáltuk, mely ugyancsak 0-100 skálára vetítve jellemzi a középiskolás pénzügyi attitűdjének pozitív, illetve negatív voltát.

A megkérdezettek 28,1 százaléka válaszolta azt, hogy kereskedelmi, gazdasági képésben részesült, illetve, hogy korábban részesült pénzügyi oktatásban.

A teszt kezdetén arra kértük a diákokat, hogy osztályozzák saját pénzügyi tudásuk. A középiskolások 51,0 százaléka közepesnek, 29,3 százaléka jónak, 11,4 százaléka rossznak, és

csupán 6,2 százaléka nagyon jónak vélte pénzügyi tudását. Azok voltak legkevesebben, akik nagyon rosszra értékelték tudásukat, mindössze a válaszadók 2,2 százaléka (1. ábra).

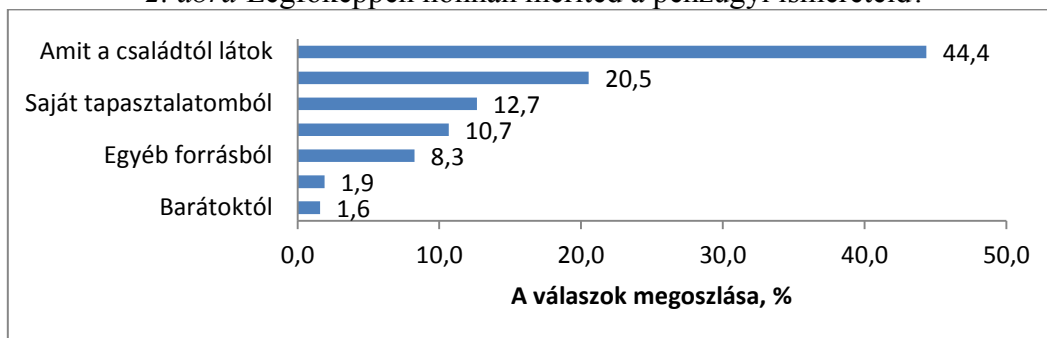
1. ábra Hányasra értékeled a pénzügyi tudásodat 1-től 5-ig?



Forrás: saját szerkesztés

A pénzügyi ismeretek forrására irányult a következő kérdés, amelyre 11996-an válaszoltak. A válaszadók közt a legtöbben a családjuktól merítik legfőképpen pénzügyi ismereteiket, azaz az otthon látottakra próbálnak támaszkodni (44,4 százalék), az iskolából 20,5 százalékuk, saját tapasztalatból 12,7 százalékuk, az internetről 10,7 százalékuk, egyéb forrásból pedig 8,3 százalékuk szerez pénzügyi információkat. A középiskolások 1,9 százalékának saját bevallása szerint egyáltalán nincs pénzügyi ismerete. (2. ábra).

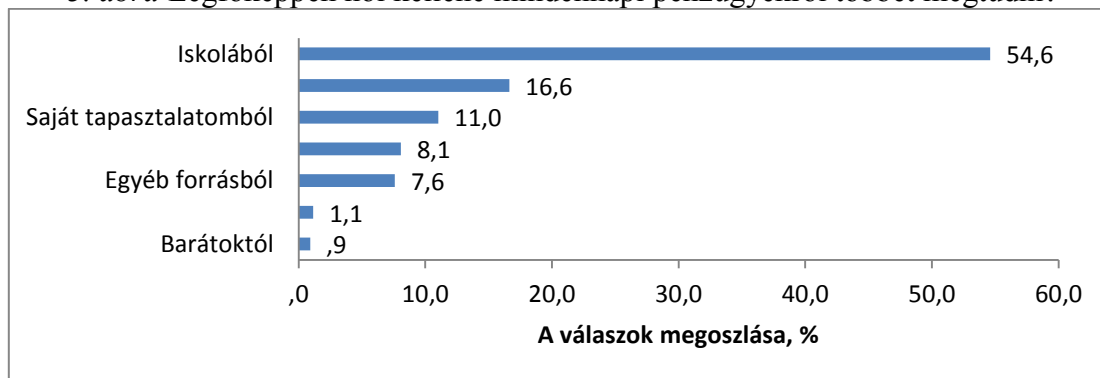
2. ábra Legfőképpen honnan merítetd a pénzügyi ismereteid?



Forrás: saját szerkesztés

Arra a kérdésre vonatkozóan, hogy legfőképpen honnan kellene a mindennapi pénzügyekről informálódni, 11977 válasz érkezett. Erre a kérdésre legtöbben azt válaszolták, hogy az iskolából (54,6 százalék). A válaszadók 16,6 százaléka mondta azt, hogy otthonról kellene a mindennapi pénzügyi információkat megszerezni, saját tapasztalatot 11,0 százalék válaszolt, egyéb forrást 7,6 százalék jelölt meg. A legkevesebb választ most is a „nem kellene pénzügyi ismeretek” (1,1 százalék) és a „barátoktól” (0,9 százalék) kapta (3. ábra).

3. ábra Legfőképpen hol kellene mindennapi pénzügyekről többet megtudni?



Forrás: saját szerkesztés

3. Econventio-index és attitűd-index

A modell 6 dimenziójának összesúlyozásából előállítható Econventio-index, melyet minden dimenzió ugyanolyan súllyal alakít. Az Econventio-index értéke 2013-ban 42,5 százalék lett, szemben a tavalyi 45 százalékos átlagos teljesítménnyel. Ez az érték nem mutat romlást az elmúlt évhez képest, csupán annak köszönhető, hogy az elmúlt évhez képest eggyel több olyan kérdésszerepelt a tesztben, ahol ajánlatokat kellett összehasonlítani és döntést hozni, ez a kérdéstípus pedig problematikusnak bizonyult a középiskolások számára.

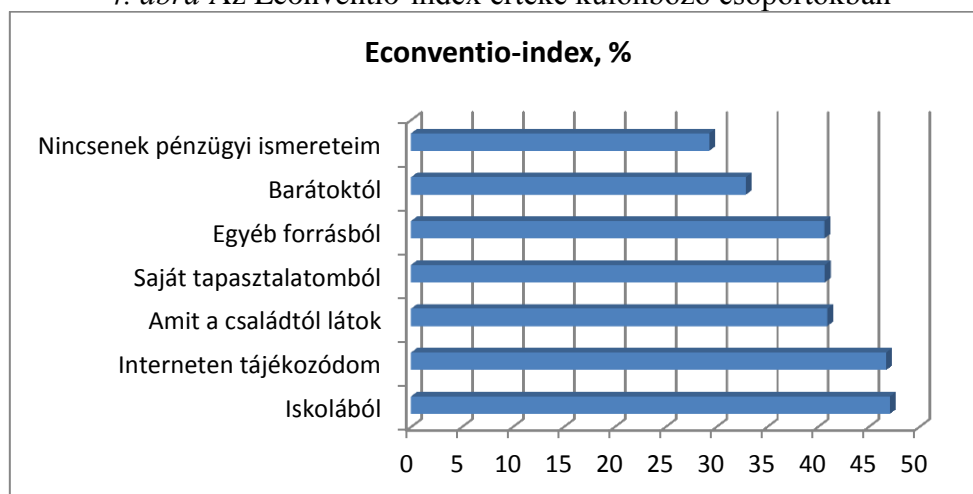
A középiskolások fele 47 százaléknál rosszabb eredményt ért el a teszten, míg 64 százaléknál jobb teljesítményt a kitöltők csupán 10 százaléka nyújtott. A legjobb eredményt elérő teljesítménye 93% volt.

Szignifikánsan rosszabb eredményt értek el a teszten a 14-15 évesek (40%), mint a többi korcsoport. A 18+ korcsoport átlagteljesítménye 46%.

Szignifikáns kapcsolat mutatható ki a tájékozódási forma és az Econventio-index között. Szignifikánsan rosszabb átlageredményt (29%) értek el másokhoz képest azok, akiknek sajátbevallásuk szerint nincsenek pénzügyi ismeretei (4. ábra).

Az otthoni mintázatot követők szignifikánsan rosszabb átlageredményt (41%) értek el az iskolából vagy internetről tájékozódókhoz képest (47%).

4. ábra Az Econventio-index értéke különböző csoportokban



Forrás: saját szerkesztés

A teszten a fiúk picivel jobb eredményt (43%) értek el, mint a lányok (42%).

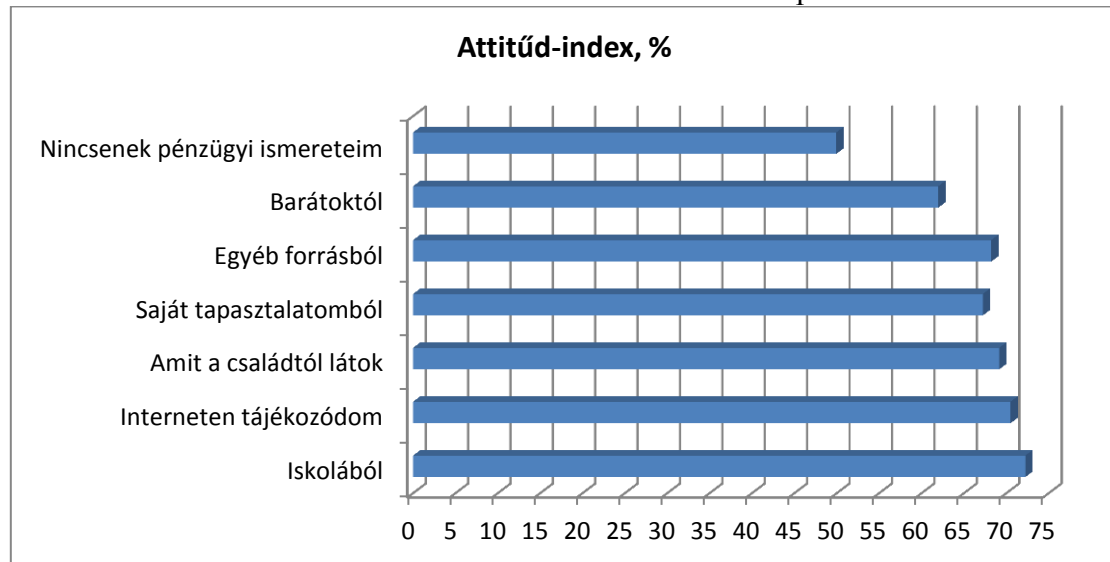
A tudásteszten jobb eredményt (45%) értek el azok, akik korábban tanultak pénzügyi ismereteket, illetve, akik gazdasági középiskolában tanulnak. Azonban a nem gazdasági képzésekre járók átlagteljesítménye (42%) mindösszesen 3 százalékponttal rosszabb, mint a gazdasági képzésekben tanuló társaiké; azt mondhatjuk, hogy nincs kiugróan nagy különbség a két csoport között. Ez pedig arra utalhat, hogy a diákok jelentős része nem tanult pénzügyi ismereteket, akik pedig tanultak, nem tudják tárgyi tudásukat a hétköznapi élet problémáiban megfelelően kiaknázni.

Emellett a szakiskolákban tanulók átlagteljesítménye (34%) szignifikánsan rosszabb a többi iskolatípusban tanuló társaikhoz képest.

A 2013-as felmérés során kifejlesztettünk egy, a diákok pénzügyekhez való hozzáállását, attitűdjét jellemző, 0-100 között mozgó indexet, melynek nagyobb értéke pozitívabb attitűdöt jelent (5. ábra). Ennek 2013-ban mért értéke 69, mely arra utal, hogy a diákok érdeklődnek, inkább pozitívan állnak a pénzügyekhez. A felmérés szignifikáns kapcsolatot mutatott ki a tudásteszten elért teljesítmény és az attitűd között: nagyobb érdektelenség szignifikánsan gyengébb teljesítményt indukálhat.

Összehasonlításként utólag előállítottuk a 2012-es attitűd indexet, melynek értéke is 69%.

5. ábra Az attitűd-index értéke különböző csoportokban



Forrás: saját szerkesztés

4. Összegzés, javaslatok

A középiskolás diákok pénzügyi attitűdje alapvetően pozitív, azonban gyakorlatban alkalmazható tudásszintjük az elmúlt három év tapasztalata alapján nem nevezhető jónak, mely részben a pénzügyi gazdasági oktatás hiányának, illetve az otthon látott nem megfelelő mintázatoknak viselkedéseknek tulajdonítható. E mellett, akik pénzügyi, gazdasági oktatásban részesültek nem tudják megfelelően alkalmazni tudásuk gyakorlati problémák megoldásakor.

Az elmúlt három teszt eredményei alapján megadhatóak azon területek, melyek fejlesztésre szorulnak. Különösen problematikusnak mutatkoznak azon kérdések, melyek számítási készségeket igényelnek, ahol különböző ajánlatokat kell összehasonlítani, emellett a tőzsdével, hitelekkel, a munkavilágával kapcsolatos kérdések is problematikusak. Ezekre a problémákra, illetve ismeretekre fel kell készíteni a diákokat, mire nagykorúak lesznek. Ennek a felkészítésnek az egyik terepe – a diákok véleménye alapján is – az iskola.

Ebből fakadóan fontos és ajánlott lenne középiskolákban általánosan bevezetni a gyakorlatban is alkalmazható pénzügyi ismeretek oktatását, melyet ugyan a NAT is tartalmaz, de fontos egy olyan kivitelezés megvalósítása, ahol a hangsúly egyrészt a gyakorlatiasságon, másrészt a mindenki által tanulandó ismereteken van. Ott, ahol már van pénzügyi oktatás, szükséges lenne a gyakorlatiasság növelése.

Mivel a diákok mintázatokat követnek, az oktatás során fontos szerepe van a képzők, azaz a pedagógusok képzésének is. Azonban e ponton nem csak a gyakorló pedagógusokról, hanem a jövő pedagógusairól is, azokról, akik jelenleg még az egyetemek, főiskolák falai között vannak, azaz fontos lenne a pedagógusképzésbe bevonni a pénzügyi ismeretek oktatását is.

A gondolkodásmód és a humán erőforrás fejlesztése mellett hasonlóan fontos kérdés a megfelelő segédanyagok biztosítása, melyből a diákok tanulhatnak. Jelenleg számok portál, internetes oldal, segédanyag érhető el a témakörrel kapcsolatosan, azonban fontos, hogy a tanulás, az ismeretek szerzése közben a diák ne legyen magára hagyva, vezetve legyen, azaz valamilyen segítséget kapjon.

Irodalomjegyzék

- Atkinson, A. – Messy, F. (2012): „A pénzügyi kultúra mérése: Az OECD / Nemzetközi Pénzügyi Képzési Hálózata (INFE) kísérleti kutatásának eredményei”. OECD Pénzügyi, Biztosítási és Magán-nyugdíjpénztári Műhelytanulmányok, 15, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>
- Béres D. – Huzdik K. – Kovács P. – Sági Á. – Németh E. (2013): Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról. Kutatási jelentés, június, <http://www.asz.hu/tanulmanyok/2013/kutatasi-jelentes-felmeres-a-felsooktatásban-tanulo-fiatalok-penzugyi-kulturajarol/t353.pdf>. Letöltve: 2014. 01. 24.
- Cude, B. J. (2010): Financial Literacy 501, *The Journal of Consumer Affairs*, 44, 2, pp. 271–275.
- Huston, S. J. (2010): Measuring Financial Literacy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44, 2, pp. 296–316.
- Jump\$tart Coalition (2007): *National Standards in K-12 Personal Finance Education*. http://www.jumpstart.org/assets/files/standard_book-ALL.pdf, Letöltve: 2014. 06.10.
- Kovács P. – Kosztópulosz A. – Révész B. – Kiss G. D. – Székelyhidi K. – Tulkán T. – Árvai-Tóth A. (2011): *Középiskolások pénzügyi kultúrájának felmérése – Összefoglaló tanulmány*, Szeged.
- Kovács P. – Kosztópulosz A. – Révész B. – Kiss G. D. – Cseri Cs. (2012): *Középiskolások pénzügyi kultúrájának felmérése – Összefoglaló tanulmány*, Szeged.
- Kovács P. – Kosztópulosz A. – Révész B. – Kiss G. D. – Kincsesné V. B. – Farkas G. – Kazár K. – Kovács E. – Sági Á. (2013): *Középiskolások pénzügyi kultúrájának felmérése – Összefoglaló tanulmány*, Szeged.
- Mak, V. – Braspenning, J. (2012): Errare humanum est: Financial Literacy in European Consumer Credit Law, *Journal of Consumer Policy*, 35, 3, pp. 307–332.
- Noctor, M. – Stoney, S. – Stradling, R. (1992): *Financial Literacy: A Discussion of Concepts and Competences of Financial Literacy and Opportunities for its Introduction into Young People's Learning*. Report Prepared for the National Westminster Bank, National Foundation for Education Research, London.
- Plakalovic, N. (2012): Financial Literacy and Resultant Stability of the Financial System, *Proceedings of the Faculty of Economics in East Sarajevo*, 6, pp. 135–144.
- Remund, D. L. (2010): Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44, 2, pp. 276–294.

- Servon, L. J. – Kaestner, R. (2008): Consumer Financial Literacy and the Impact of Online Banking on the Financial Behavior of Lower-Income Bank Customers. *Journal of Consumer Affairs*, 42, Summer, pp. 271–305.
- Suganya, S. – Sakthivelrani, S. – Durai, K. (2013): Development and validation of financial literacy scale, *International Journal of Research in Commerce & Management*, 4, 1, 99–104. o.
- Vitt, L. A. – Anderson, C. – Kent, J. – Lyter, D. M. – Siegenthaler, J. K. – Ward, J. (2000): *Personal Finance and the Rush to Competence: Financial Literacy Education in the U.S.* <http://www.isfs.org/documents-pdfs/rep-finliteracy.pdf>, Letöltve: 2014. 05.12.